

POSTANOWIENIE

Dnia 24 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 24 stycznia 2020 r.
skargi S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P.
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku
Sądu Okręgowego w K. z dnia 27 października 2016 r.,
sygn. akt VI Ga (...)
wydanego w sprawie z powództwa A. Spółki Jawnej w B.
przeciwko S. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.
o wydanie nieruchomości,

1. odrzuca skargę;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 1800 (tysiąc osiemset 00/100) złotych tytułem kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi.

UZASADNIENIE

W skardze wniesionej w dniu 29 października 2018 r. skarżąca S. Sp. z o.o. w P. wniosła o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 27 października 2016 r., oddalającego apelację skarżącej w sprawie z powództwa A. Sp. j. w B. o wydanie nieruchomości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c. można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jeżeli przez jego wydanie stronie została

wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Z przepisów tych wynika, że jedną z przesłanek dopuszczalności skargi jest wyczerpanie przez skarżącego wszystkich stawianych do jego dyspozycji mechanizmów prawnych, umożliwiających korektę niezgodnego z prawem rozstrzygnięcia sądu przez jego zmianę bądź uchylenie.

Założenie to odpowiada subsydiarnemu charakterowi skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jako nadzwyczajnego środka prawnego, który nie służy uchyleniu lub zmianie orzeczenia, lecz inicjuje pierwszą fazę postępowania zmierzającego do realizacji odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa z tytułu wydania niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia sądu (art. 417¹ § 2 k.c. w związku z art. 77 Konstytucji RP). Odpowiedzialność ta może aktualizować się tylko wtedy, gdy poszkodowany uczynił wszystko, aby wyeliminować źródło szkody i dopiero bezskuteczność dostępnych narzędzi procesowych lub ich brak może - w razie wystąpienia szkody - uzasadniać roszczenie o jej naprawienie, a tym samym dopuszczalność skargi, o której mowa w art. 424¹ k.p.c. (por. druk sejmowy IV kadencji nr 2696, pkt 4).

Stosownie do tego, w skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia skarżący jest zobligowany wykazać, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.). Niespełnienie tego wymagania pociąga za sobą odrzucenie skargi przez Sąd Najwyższy jako niedopuszczalnej (art. 424⁸ § 1 k.p.c.). Ponadto, zgodnie z art. 424⁸ § 2 k.p.c., skarga podlega odrzuceniu także wtedy, jeżeli zmiana zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych była lub jest możliwa.

W złożonej skardze skarżąca oświadczyła, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe, albowiem ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia nie przysługiwała od niego skarga kasacyjna i nie ziściła się żadna z podstaw wznowienia postępowania.

Wывód ten w obowiązującym stanie prawnym nie mógł być uznany za wystarczający z punktu widzenia przesłanek dopuszczalności skargi określonych

w art. 424¹ i art. 424⁸ § 2 k.p.c. oraz jej wymagań konstrukcyjnych, wynikających z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.

Ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm., dalej - „u.SN”) wprowadzono do porządku prawnego skargę nadzwyczajną - nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia, o szerokich podstawach, obejmujących m.in. naruszenie zasad, wolności i praw określonych w Konstytucji RP oraz rażące naruszenie prawa przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (art. 89 § 1 u.SN). Skarga ta może być wniesiona w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 89 § 3 u.SN), przy czym w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym może służyć podważaniu prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed wejściem tej ustawy w życie, lecz po dniu 17 października 1997 r. (art. 115 § 1 u.SN). Ustanowiono w ten sposób kolejny instrument prawny pozwalający na uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie (art. 89 § 1 w związku z art. 91 § 1 u.SN), przy czym obejmuje on także - we wskazanych wcześniej granicach czasowych - orzeczenia, które uprawomocniły się przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, tj. przed dniem 3 kwietnia 2018 r.

Otwarcie drogi do obalania prawomocnych orzeczeń wydanych przed dniem 3 kwietnia 2018 r. przez wniesienie skargi nadzwyczajnej nie może pozostać bez wpływu na dopuszczalność żądania stwierdzenia niezgodności tych orzeczeń z prawem w drodze skargi uregulowanej w art. 424¹ i n. k.p.c., skoro - jak wynika z przywołanych już art. 424¹ § 1 i art. 424⁸ § 2 k.p.c. - dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest warunkowana niedostępnością instrumentów pozwalających doprowadzić do zmiany lub uchylenia kwestionowanego rozstrzygnięcia. Dotyczy to zresztą nie tylko orzeczeń wydanych przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, lecz także po tym dniu. Jeżeli stan prawny stwarza dodatkową, nieprzewidzianą dotychczas, gwarancję zgodności z prawem orzeczeń zapadających w postępowaniu sądowym, umożliwiając zmianę lub uchylenie wadliwego rozstrzygnięcia poza reżimem skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania, to skorzystanie z tej gwarancji - na równi ze skorzystaniem ze skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania - powinno poprzedzać

realizację ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Gwarancja ta zakłada bowiem możliwość usunięcia źródła szkody, co może uczynić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa bezprzedmiotową.

Związku tego nie przekreśla okoliczność, że wyłącznie legitymowanymi do wniesienia skargi nadzwyczajnej są podmioty określone w art. 89 § 2 u.SN, a od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem 3 kwietnia 2018 r. - jedynie Rzecznik Praw Obywatelskich i Prokurator Generalny (art. 115 § 1a u.SN). Strona nie może wprawdzie wystąpić ze skargą nadzwyczajną samodzielnie, może jednak zwrócić się do legitymowanego podmiotu o jej wniesienie (por. § 335a - 335m rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1206). Zwrócenie się do uprawnionego podmiotu nie obliguje go do wniesienia skargi, aktywność ta jest jednak nieodzowna, ponieważ strona czyni w ten sposób zadość bezwzględnemu wymaganiu wykorzystania wszelkich dostępnych dla niej prawnych mechanizmów służących wzruszeniu prawomocnego orzeczenia, co warunkuje dopuszczalność skargi o stwierdzenie jego niezgodności z prawem i uruchomienie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Dopiero zatem negatywna ocena podmiotu uprawnionego do wniesienia skargi nadzwyczajnej i wynikająca z niej obiektywna niemożność - z punktu widzenia strony - uchylecia lub zmiany prawomocnego orzeczenia w drodze skargi nadzwyczajnej, otwiera drogę do żądania stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Subsydiarny charakter skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia względem skargi nadzwyczajnej potwierdza treść art. 89 § 4 i art. 115 § 2 u.SN, które przewidują - w określonych w nich przypadkach - zaniechanie uchylecia lub zmiany prawomocnego orzeczenia przez Sąd Najwyższy rozpoznający skargę nadzwyczajną, mimo jego nieprawidłowości, i poprzestanie na wydaniu orzeczenia stwierdzającego niezgodność zaskarżonego orzeczenia z prawem. W sytuacjach tych skarga nadzwyczajna realizuje funkcje zbliżone do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, otwierając drogę do odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, przy zachowaniu kwestionowanego orzeczenia w obrocie. Inicjowane skargą

nadzwyczajną postępowanie przed Sądem Najwyższym staje się natomiast wtedy jednym z postępowań, o których stanowi art. 417¹ § 2 zdanie pierwsze k.c.

Idąc tym torem trzeba przyjąć, że wnosząc skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w stanie prawnym ukształtowanym przez wejście w życie art. 89 i n. u.SN, skarżący musi wykazać, że bezskutecznie zwrócił się do uprawnionego organu (art. 89 § 2, art. 115 § 1a u.SN) o wniesienie skargi nadzwyczajnej. Nie ma w tej mierze, co oczywiste, znaczenia okoliczność, że stan prawny obowiązujący w chwili uprawomocnienia się kwestionowanego orzeczenia nie przewidywał skargi nadzwyczajnej, skoro warunkiem dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nie tylko to, że zmiana lub uchylenie orzeczenia nie było możliwe w przeszłości, lecz także to, iż nie jest ono możliwe w chwili miarodajnej do oceny dopuszczalności skargi (art. 424¹ § 1 i art. 424⁸ § 2 k.p.c.).

Niedochowanie tego wymagania pociąga za sobą odrzucenie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przez Sąd Najwyższy, jako niedopuszczalnej (art. 424⁸ § 1 k.p.c.) (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, Nr 12, poz. 121, z dnia 12 października 2018 r., IV CNP 38/18, niepubl., z dnia 6 listopada 2018 r., II CNP 17/18, niepubl., z dnia 29 lutego 2019 r., I CNP 43/18, niepubl. i z dnia 24 lipca 2019 r., I CNP 22/18, niepubl.).

Z tych względów, na podstawie art. 424⁸ § 1 w związku z art. 98, art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 424¹² k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.